

El context català, una àrea de concentració de coneixement i activitat terminològica

M. TERESA CABRÉ CASTELVÍ
Institut d'Estudis Catalans
Universitat Pompeu Fabra

Catedràtica de Filologia Catalana

de la Universitat Pompeu Fabra i membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Va ser fundadora i primera directora del TERMCAT i va crear i dirigir l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada (1994-2004). És directora de l'Observatori de Neologia de Barcelona, des de la seva creació el 1988, i investigadora principal del grup de recerca IULATERM. Va ser premiada l'any 2007 amb el premi internacional Eugen Wüster. La seva recerca se centra en la lexicologia, la terminologia, el discurs especialitzat i la neologia. Entre les seves publicacions, cal destacar *La terminologia. La teoria, els mètodes, les aplicacions; A l'entorn de la paraula; Lexicologia i semàntica* i *La terminologia: representación y comunicació*.



Resum

L'article presenta un panorama de la terminologia catalana al llarg del segle xx i fins avui a través de distintes fases. Exposa com s'ha organitzat oficialment el treball terminològic català i justifica les raons per les quals ha estat organitzat a través d'un centre coordinador participat per diferents institucions i organismes. Exposa l'activitat que es duu a terme actualment tant en el camp aplicat a la producció terminològica i terminològica com en la docència i la recerca. I acaba subratllant el volum de coneixement i expertesa que, sobre terminologia, s'ha acumulat a l'àrea catalana.

PARAULES CLAU: terminologia catalana; planificació terminològica; recursos terminogràfics; recerca en terminologia; formació en terminologia

Abstract

This paper presents an overview of Catalan terminology in the 20th century and up to the present. Firstly it explains how Catalan terminology work has been officially organised and sets out the reasons why this has been done through a coordinating centre involving various institutions and organisations. It then looks at work currently being done in terminology production and computerised terminography tools and also in teaching and research. Finally, it underlines the quantity of terminology knowledge and expertise that has been built up in the Catalan-speaking area.

KEYWORDS: Catalan terminology; terminology planning; terminographic resources; terminology research; terminology learning

TERMINÀLIA 0 (2009): 8-14
DOI: 10.2436/20.2503.01.1 · ISSN: 2013-6692

Amb aquest exemplar s'inicia la publicació de la primera revista catalana sobre terminologia. Per aquesta iniciativa cal felicitar la Societat Catalana de Terminologia, societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), i el grup promotor que l'ha fet possible.

No és gratuït que en el context català es produeixi una revista dedicada a la terminologia. De fet, el que era estrany és que no hagués sorgit abans una iniciativa com aquesta. Perquè al llarg del segle XX, no s'ha deturat mai ni la producció de discurs científicotècnic en català ni la preocupació per la terminologia. Les iniciatives lingüístiques de la societat civil catalanoparlant, de forma individual o col·legiada, han estat permanents des del primer quart del segle XX. I durant l'època en què el català va ser prohibit com a llengua d'ús públic a l'Administració, l'ensenyament i els mitjans de comunicació, va haver-hi especialistes que van continuar escrivint en català i publicant per canals clandestins de poca difusió. Aquest va ser el cas de membres de l'Institut d'Estudis Catalans que més tard van promoure la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències.

És un fet que el conreu sistemàtic conscient i explícit de la terminologia requereix un context amb unes condicions determinades. Els contextos de llengües minoritzades compleixen aquestes condicions, i també els de llengües minoritàries, si bé amb la vista posada en objectius diferents.

Les llengües sociopolíticament minoritzades senten l'amenaça de la seva desaparició per falta d'extensió de l'ús en la comunicació formal i pública. Per aquest temor, els parlants s'esforcen a usar la llengua pròpia en totes les situacions i produeixen de manera natural discurs de tota mena. En el discurs sobre temes especialitzats produït en situació professional apareixen de manera natural les unitats terminològiques. Aquesta activitat s'orienta fonamentalment a la promoció de la llengua pròpia, l'extensió del seu ús a tota mena de situacions de comunicació i l'eliminació de situacions de diglòssia dins del territori parlant.

Les llengües minoritàries no minoritzades, és a dir, les llengües d'estat que tenen una comunitat parlant petita, intenten també conservar la llengua pròpia, però no els preocupa tant l'extensió de l'ús en totes les situacions comunicatives per a afirmar la llengua, com l'eficàcia de la comunicació dins de la comunitat professional i en l'àmbit internacional. La seva major preocupació és determinar amb quina llengua poden relacionar-se amb altres comunitats de la manera més eficient possible. I en aquestes situacions, en un gran nombre de casos, s'imposa el bilingüisme voluntari i s'adopta la llengua de més ús internacional per a les comunicacions amb l'exterior, i sovint també per a la comunicació sobre temes especialitzats dins de la mateixa comunitat.

La situació de vigorització de la llengua catalana és el factor que explica, d'una banda, el gran volum

d'activitat terminològica que es produeix en el seu territori, i, d'altra banda, l'organització institucional d'aquesta activitat.

La terminologia catalana ha estat i continua sent objecte de discussió per part dels qui se n'han de servir per a representar i comunicar els conceptes de les disciplines: els especialistes. Els termes són les unitats lèxiques que condensen amb més eficiència els conceptes de qualsevol àmbit temàtic. No hi ha cap disciplina especialitzada sense termes específics, ja siguin exclusius, ja siguin compartits per altres matèries amb el mateix sentit o amb un sentit parcialment diferent.

Els especialistes catalanoparlants no han estat cap excepció en aquesta activitat, encara que de vegades la funció comunicativa dels temes especialitzats s'ha limitat a cercles molt reduïts, atesa la manca d'oficialitat i, en algunes èpoques, la prohibició de l'ús de la llengua per a funcions formals com l'ensenyament o les publicacions.

El fet que unes persones al llarg dels anys del passat infortuni maldessin per mantenir al dia el llenguatge científic, no pot ser de cap manera tingut per una sort. L'aleshores aparentment inútil treball d'aquells tenaços recalitrants no era producte d'un atzar venturós al qual hom hagi d'expressar reconeixença; era, ni més ni menys, la conseqüència de la vitalitat de la llengua i de la solidesa que anteriorment havia adquirit. Aquelles persones, individualment o constituïdes en comissió d'alguna entitat, han fet una tasca d'inaltimitable valor. Totes les branques de la ciència hi han estat presents: des de l'enginyeria i la matemàtica fins a la química i la biologia. Gràcies a aquestes accions, el català avui continua sent un vehicle d'expressió científica tan vàlid com qualsevol llengua de cultura. («Presentació» del *Full Lexicogràfic de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències*, núm. 1, 1978, p. 1.)

L'activitat terminològica catalana, com hem dit en altres ocasions, va partir d'una doble base:

a) D'una banda, de la necessitat dels especialistes de les distintes branques del saber, de les professions i de l'activitat econòmica i cultural de disposar d'unitats lèxiques en català prou consensuades entre ells, i millor si podien ser avalades institucionalment.

b) D'altra banda, de la necessitat de la llengua catalana de posseir terminologia actualitzada en tots els àmbits d'especialitat a fi d'assegurar l'ús de la llengua en la comunicació sobre tots els temes.

En el primer sentit, van ser i continuen sent els especialistes els protagonistes de l'activitat terminològica, per tal com l'objectiu de la seva activitat era de fixar les unitats més adequades per a poder expressar i comunicar el contingut de les matèries respectives.

En el segon sentit, el tema ha cedit el protagonisme als planificadors i tècnics lingüístics (alguns d'ells anomenats terminòlegs), i indirectament als traductors i correctors, pel fet de tractar-se d'una activitat de base sociolingüística en el context del pla de normalització o promoció de la llengua.

1 L'activitat terminològica catalana ve de lluny

El principi assumit per molts especialistes que una llengua sense terminologia pròpia no és una llengua de cultura va determinar que força especialistes en les branques de la ciència i la tècnica escrivissin en català durant el període de la dictadura. Aquesta activitat va assegurar la continuïtat entre la tradició terminològica encapçalada pels especialistes i la nova etapa terminològica que va obrir la recuperació dels drets autonòmics. Així, els plantejaments terminològics que s'havien fet des del primer terç del segle xx fins als anys vuitanta van guiar les discussions que l'any 1984 es dugueren a terme sota el paraigua de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya i que van conduir un any més tard a la creació del TERMCAT. Gràcies a la resistència d'aquests científics i tecnòlegs, l'any 1985 l'activitat terminològica oficial tenia unes bases discursives en què basar-se i no es limitava a la creació *ex novo* de termes en català. La majoria d'aquests especialistes procedien de les seccions de l'Institut d'Estudis Catalans.

Els treballs terminològics per a la llengua catalana, doncs, no són ni una activitat recent ni tampoc una conseqüència de la democratització política amb el reconeixement de les llengües pròpies de les comunitats autònomes.

Un dels antecedents més clars d'activitat de fixació terminològica el trobem en alguns treballs dialectològics publicats al *Butlletí de Dialectologia Catalana*, però sobretot en la creació de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències el 1978, de la qual formaven part institucions tan prestigioses com l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears, el Col·legi de Farmacèutics de Barcelona, el Col·legi de Metges de Barcelona, la Fundació Torrents i Ibern, la Institució Catalana d'Història Natural, la Societat Catalana de Biologia i la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques, a més d'associacions d'estudiants dels grups de dinamització del català a les universitats de Barcelona.

L'edició dels *Fulls Lexicogràfics* (1978-1982), una col·lecció d'opuscles en què especialistes reputats de diferents camps discutien sobre els criteris de normalització i adequació dels termes catalans, va ser una de les activitats de la Comissió. Per a les discussions sobre els termes, els especialistes se servien dels «filòlegs», col·legues de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans o pròxims a la Secció Filològica, entre els quals cal destacar noms com els de Joan Bastardas o Jordi Carbonell. La comissió redactora dels *Fulls*, la formaven S. Alegret, N. Aramon, R. Bacardí, J. Bosser, J. Carbonell, O. Casassas, J. M. Costa, C. Domingo, M. Inglès, J. Leonart, L. Marquet, A. Messeguer, J. Picanol, M. Ruiz Altaba i J. M. Valeri. En total es van publicar onze *Fulls*.

Cal remarcar d'entrada que, durant gairebé tres quarts parts del segle xx, una gran part d'especialistes, la

majoria professors universitaris i bastants membres de l'IEC, se sentien directament responsables de la terminologia. Era tradicional que els especialistes de cada disciplina n'establistin la terminologia. En el cas català, hi havia a més el sentit de fidelitat a la llengua. Eren temps de resistència i compromís polític i social.

Un dels temes que preocupava els especialistes era el de la manca de consens sobre els termes, i sobretot el fet que un mateix concepte tingués diferents denominacions en disciplines diferents, amb la qual cosa es transgredia el principi defensat pels especialistes que «cada cosa havia de tenir només un nom».

La Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències ha estat creada per evitar aquest risc [la multiplicació de denominacions d'un mateix concepte]; la comissió vol ajuntar els esforços dels estudiosos del llenguatge científic en un sol esforç, a fi d'arribar a unes solucions i a unes propostes uniformes. («Presentació» del *Full Lexicogràfic de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències*, núm. 1, 1978, p. 1.)

Un segon precedent de la institucionalització de la terminologia, que va ser possible amb el reconeixement de l'autonomia de Catalunya i amb la creació el 1980 de la Direcció General de Política Lingüística, va ser l'aparició de la *Gran enciclopèdia catalana*, una de les obres considerades «de país» que es va començar a publicar en fascicles l'any 1968. Aquesta obra va suposar la primera gran actualització del lèxic, i, gràcies a la col·laboració en la redacció dels articles d'un gran nombre d'especialistes de diferents àmbits temàtics, va adaptar al català i va posar en circulació una quantitat ingent de termes corresponents als nous conceptes que havien sorgit al llarg dels anys en què la llengua catalana no era oficial.

2 Institucionalització de la terminologia catalana

De les discussions liderades per la Generalitat de Catalunya amb representants d'institucions científiques, de les universitats, de l'IEC i d'algunes editorials de revistes especialitzades sobre com s'havia d'organitzar la terminologia catalana en va sortir la proposta de crear un centre de terminologia. L'Institut d'Estudis Catalans va ser convidat a formar-ne part juntament amb la Generalitat i se li va donar un paper central en les decisions lingüístiques que afectaven els termes. L'any 1985 es va crear el Centre de Terminologia TERMCAT com un organisme sense personalitat jurídica, participat per l'Institut d'Estudis Catalans i la Generalitat de Catalunya. La seva seu era a l'IEC. Es va organitzar estructuralment amb un Consell de Govern, presidit alternativament per les dues institucions i del qual formava part la direcció del centre; un Consell Supervisor, presidit per un membre de la Secció Filològica de l'IEC, i la plantilla del centre, encapçalada per la direcció.¹

Així doncs, l'activitat terminològica que en èpoques anteriors havia estat una iniciativa dels especialistes s'oficialitza amb el reconeixement de la Generalitat de Catalunya i la creació del Centre de Terminologia Catalana TERMCAT.

Cal que ens demanem d'entrada per què en el context català es va crear un centre de terminologia dependent de l'Administració. La terminologia, en la seva noció de «conjunt dels termes dels àmbits temàtics especialitzats», no implica d'entrada la gran majoria de parlants d'una llengua, sinó tan sols els qui són professionals o estudiosos de cadascuna de les matèries d'especialitat. En conseqüència, al darrere de l'ús dels termes hi són els professionals experts. És a ells a qui s'adreça fonamentalment l'activitat terminològica, perquè en són els usuaris naturals.

Això sol no justificaria d'entrada la necessitat de tenir, per a la tasca terminològica, una institució especial. Però hi ha un factor que pensem que és determinant: la tasca acadèmica d'establiment de la normativa pressuposa un procés meditat de reflexió que requereix un ritme lent, molt més lent del ritme que imposa la creació terminològica, atesa la dinàmica de les disciplines especialitzades, sempre en constant moviment de creació lèxica. Aquesta ens sembla que és la raó fonamental de la creació d'un organisme específic per a la terminologia. Aquesta i l'adequació del procés de decisió sobre els termes, que pressuposa un pacte explícit consensuat amb els especialistes de cada camp, pacte que no es dona necessàriament, almenys de manera explícita, en les decisions sobre el lèxic comú.

La creació del TERMCAT va suposar un pas important en l'organització de l'activitat terminològica catalana. El cert és que abans del TERMCAT es feien treballs terminològics, però amb el centre la terminologia catalana va entrar en un procés de treball sistemàtic. La feina de producció terminològica, directa o en col·laboració amb altres organismes, de promoció de treballs de terminologia i de fixació de formes catalanes ha estat notable. Basten les xifres següents per a mostrar-ho:

Des del 1985 fins al 2005, ha produït més de 130 vocabularis com a autor únic, ha estat coautor d'una trentena d'obres i n'ha assessorat més de dues-centes. El nombre de termes que ha normalitzat a través del Consell Supervisor fins al 2004 és de 6.002. (TERMCAT, 2006.)

Un dels elements més positius en la nostra opinió de l'activitat del TERMCAT és el seu dinamisme. L'activitat terminològica d'aquest organisme, centrat sobretot en l'edició pròpia o participada de glossaris, vocabularis i diccionaris de temes molt variats, i en la fixació de termes en aquells casos en què o la dispersió denominativa o l'adopció sistemàtica de manlleus fan necessària la intervenció.

3 Normalització de la terminologia catalana i normativització de la llengua, dos processos complementaris

Un dels temes que sovint és objecte de preguntes és el del caràcter normatiu dels termes aprovats pel Consell Supervisor del TERMCAT. Moltes persones es demanen si el fet que l'Institut d'Estudis Catalans formi part del Consell que aprova els termes normalitzats pressuposa que aquests termes s'hagin de considerar normatius.

D'entrada cal dir que, la normativa ortogràfica aprovada per l'IEC, el TERMCAT l'aplica a les formes decidides com a normalitzades. Però això no suposa que els termes normalitzats siguin automàticament termes normatius.

La normalització com a procés és una operació que duen a terme representants de diferents col·lectius d'usuaris de la terminologia d'un àmbit, a fi de posar-se d'acord sobre la denominació que cal privilegiar per damunt de les altres existents, o bé sobre una nova denominació per a cobrir un buit no existent en català o per a eradicar un manlleu no desitjable. Es tracta d'un procés voluntari que busca el consens entre institucions.

El Consell Supervisor del TERMCAT és l'ens que coordina aquest procés de normalització de la terminologia catalana. La presidència, l'ocupa un membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. En formen part membres del TERMCAT, un tècnic de les Oficines Lexicogràfiques de l'IEC, dos científics nomenats per l'IEC, i, darrerament, dos membres de la Secció Filològica de les àrees geogràfiques no centrals.

Aquest Consell discuteix els termes que es consideren objecte d'intervenció i decideix una denominació per a cada un sobre la base d'uns criteris de política terminològica que intenten donar sistematicitat a tot el procés, i amb la vista posada en la reducció de possibilitats denominatives com a opció més adequada per a garantir una comunicació no ambigua en temes de caràcter acadèmic, professional i econòmic. Els termes aprovats es fan públics a través de la Neoloteca (<http://www.termcat.cat/neoloteca>).

La tasca de normativització, o establiment de la normativa de la llengua, l'exerceix l'Institut d'Estudis Catalans a través de la Secció Filològica. La normativització del lèxic correspon al diccionari de l'Institut. Així, mentre que la normativització condueix a la consideració de la correcció de les unitats, la normalització condueix a la seva condició de consensuades i, doncs, adequades. Les solucions consensuades en un procés de normalització poden no coincidir amb les formes que es consideren normatives. I aquesta no-coincidència no s'ha d'interpretar necessàriament com una contradicció, sinó com una diferència a la qual han arribat dos processos de naturalesa diferent.

Això sí, la normativització d'una unitat lèxica especialitzada sembla estar per damunt de la normalització

quant a rang institucional. És per aquesta raó que la voluntat manifestada pel TERMCAT a modificar qualsevol forma normalitzada si la Comissió Lexicogràfica i la Secció Filològica l'esmenen és prou explícita.

Encara sobre l'abast de la normalització i la normativització, un dels punts en què s'insisteix bastant per part del TERMCAT és que la normalització que es duu a terme a través del Consell Supervisor només actua sobre l'especialitat, i que, en canvi, la Secció Filològica només s'ocupa del lèxic general. Però una cosa són les distincions sobre el paper i una altra de ben diferent la realitat. I el cert és que una part dels termes tractats pel Consell Supervisor són lèxic que s'usa en les activitats especialitzades i en altres escenaris de comunicació. No en va és cada cop més estesa la presència de temàtiques especialitzades en mitjans de comunicació de massa i tendeix a ser més important la formació generalitzada en les beceroles científiques, almenys en aquells temes que tenen una forta repercussió social o que afecten els interessos individuals. La tendència a adoptar per a la formació de noves denominacions recursos gramaticals molt generals abonen més aquesta percepció, com també ho abona el fet que sovint es fixin sinònims de les formes normalitzades quan, si la terminologia fos un objecte d'especialistes *stricto sensu*, això no es donaria amb aquesta profusió.

4 La recerca aplicada a l'elaboració de diccionaris i al desenvolupament de recursos de terminològica

L'interès per la terminologia suscitat a Catalunya i a la resta del territori catalanoparlant és, com hem dit abans, un fet plenament justificat.

Si bé la terminologia, com a disciplina i com a activitat sistemàtica, fou en els seus inicis un afer de caràcter internacional i multilingüe molt restringit a la comunicació de les especialitats associades a la indústria i l'economia, i gairebé al marge de la idiosincràsia de les llengües, amb l'obertura per part del Quebec d'un nou escenari sociolingüístic apareix la terminologia al servei de la promoció de les llengües naturals. Qualsevol llengua necessita disposar de terminologia per a considerar-se a si mateixa una llengua de cultura. Qualsevol llengua necessita disposar de terminologia «pròpia» per a defensar la seva idiosincràsia sociocultural. Qualsevol llengua necessita mostrar que disposa de terminologia per a convèncer els seus usuaris que és possible comunicar-se en aquesta llengua en totes les situacions.

La societat catalana forma part de ple d'aquest nou escenari: el de les llengües que elaboren terminologia per actualitzar-se i disposar de recursos per a tots els temes i àmbits comunicatius. Així doncs, a més de la funció representativa i comunicativa que els termes tenen per als especialistes, la terminologia té un caràcter simbòlic en les comunitats de llengües minoritzades. I, com a conseqüència, les comunitats amb aques-

tes característiques desenvolupen plans sistemàtics d'elaboració terminològica al servei de la normalització lingüística. No en va es va crear, l'any 2001, l'Associació Catalana de Terminologia (ACATERM), avui SCATERM societat filial de l'IEC.

La llengua catalana compta actualment amb una quantitat important de recursos terminològics. Molts d'aquests recursos han estat elaborats o promoguts pel TERMCAT i per molts altres organismes, institucions, empreses i particulars que han participat d'aquesta activitat per responsabilitat amb la llengua i amb el seu procés de normalització.

Entre els organismes que esmercen recursos i dedicació sistemàtica a la producció de terminologia tenim els serveis lingüístics de les universitats, tots ells integrats a la Xarxa Vives d'Universitats.

La Xarxa Vives d'Universitats es defineix com una «xarxa d'universitats sense ànim de lucre que potencia les relacions entre les institucions universitàries de Catalunya, el País Valencià, les Illes Balears, Catalunya del Nord i Andorra i també d'altres territoris amb vincles geogràfics, històrics, culturals i lingüístics comuns, per tal de crear un espai universitari que permeti coordinar la docència, la recerca i les activitats culturals i potenciar la utilització i la normalització de la llengua pròpia». Va néixer el 1994 a Morella en una reunió de rectors de tretze universitats i actualment n'integra vint.²

Pel que fa a la terminologia, destaca el Portal de recursos lingüístics universitaris (www.llengua.info), que inclou els vocabularis editats per cada una de les universitats³ i els recursos tecnològics al servei de la terminologia (<http://www.llengua.info/recterm>).

La tecnologia al servei de la terminologia ha estat una àrea especialment conreada pels investigadors catalans, ja sigui en forma de recursos de terminologia en suport digital (diccionaris en format digital, bancs de dades terminològiques, memòries de traducció) i de recursos directament aplicats al terme (gestors de terminologia, extractors de termes), com d'eines que faciliten alguna de les tasques necessàries en el procés d'elaboració de diccionaris especialitzats (sistemes de creació, exploració i gestió de corpus lingüístics, lematitzadors i etiquetadors, paral·lelitzadors, analitzadors, etc.).

Al costat de totes aquestes eines comptem avui dia amb un sistema de gestió integrat de corpus i terminologia desenvolupat per l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA) de la Universitat Pompeu Fabra, l'Estació TERMINUS, que permet elaborar (semi)automàticament tot un projecte terminològic en una sola plataforma. Aquest sistema és un projecte molt innovador en el panorama de la terminologia internacional.

Finalment, l'elaboració d'una eina automàtica de seguiment de la terminologia normalitzada, ESTEN (<http://esten.iula.upf.edu>), permetrà fer estudis de caràcter quantitatiu i qualitatiu sobre el grau d'acceptació dels termes normalitzats institucionalment des del 1985.

5 La formació i la recerca bàsica en terminologia

Per a completar el panorama de l'activitat terminològica catalana ens cal encara entrar en dos apartats importants: la formació en terminologia i els projectes de recerca bàsica que es desenvolupen en l'àrea catalana.

L'aprovació dels estudis superiors de Traducció i Interpretació a la universitat espanyola va obrir la porta a l'ensenyament de la terminologia com una assignatura obligatòria en forma de crèdits troncal per a la formació dels futurs professionals en aquest tema. D'aquesta manera, l'ensenyament de la terminologia va entrar per primer cop de manera oficial i directa en els estudis universitaris. En totes les universitats del domini català on hi ha estudis de traducció (Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Pompeu Fabra, Universitat de Vic, Universitat Jaume I de Castelló, Universitat de València i Universitat d'Alacant) s'ensenya oficialment terminologia. S'ensenya també de manera indirecta en les assignatures de Lingüística Aplicada de les Facultats de Filologia i en alguns estudis de documentació. S'ensenya a més en programes de postgrau, associada amb les tecnologies de la traducció, amb el processament automàtic del llenguatge natural i amb les especialitats (en aquest cas lligada a la redacció tècnica). Finalment, també hi ha ensenyaments de terminologia en tots els cursos que es fan de llengües amb propòsits específics per a la formació de professors de català i castellà com a llengua estrangera, i en els cursos de llengües estrangeres per als estudiants de les diferents especialitats que volen adquirir competència lingüística en domini professional. D'acord, doncs, amb aquest panorama, podem dir que la terminologia és molt present en les universitats catalanes.

Cal esmentar encara en aquest apartat de formació la impartició d'un màster de Terminologia, enterament en línia, ofert per la Universitat Pompeu Fabra des del 1999.

Per a tancar finalment el panorama de la terminologia catalana hem de parlar encara de la recerca bàsica. La terminologia és objecte de recerca en nombrosos projectes competitiu finançats per organismes públics autonòmics, estatals i europeus. La inclusió de la terminologia en programes de doctorat ha produït com a resultat nombroses tesis de màster i doctorat sobre terminologia en els seus diversos aspectes (lingüístics, cognitius i discursius, a més dels aplicats a la creació de tecnologies). El conreu d'aquests coneixements i l'elaboració de la recerca en el marc dels projectes ha

desembocat en una teoria, la teoria comunicativa de la terminologia, que identifica avui dia l'escola de terminologia catalana (Cabré, 2003).

6 Com a conclusió

A través del panorama que hem presentat, que no pretén de cap manera ser exhaustiu, hem pogut conèixer el volum d'activitat sobre terminologia que s'ha produït i es produeix en l'àmbit català, i l'enorme experiència acumulada tant en organització i gestió, com en metodologia i recerca.

Ara per ara, però, tota aquesta activitat, experiència i coneixement mai no ha estat presentada a l'exterior en conjunt. I és una llàstima, perquè un esforç d'integració de tot el que s'ha produït i es produeix faria veure l'àrea catalana com una de les més fortes en terminologia al món.

L'activitat terminològica catalana, que és realment col·lectiva, és conseqüència, d'una banda, de les necessitats socioprofessionals que científics, tecnòlegs i especialistes en general requereixen per a representar i comunicar els seus coneixements específics en llengua catalana. Però, d'altra banda, és producte de l'interès de tota una societat d'actualitzar el lèxic de la llengua per tal d'assegurar-la com a llengua de cultura a tots els nivells. I les institucions, com en quasi cap altre país del món, han tingut la sensibilitat i la saviesa d'encarrilar aquestes necessitats cap a formes organitzatives operatives, com ho és el TERMCAT i l'Institut d'Estudis Catalans.

La terminologia científicotècnica pressuposa i demana l'ús de la llengua pròpia. Només així, a través de la producció de discurs, apareixen de manera natural termes en la llengua. La creació de termes en laboratori, si bé és necessària en una determinada situació, no es pot convertir en una activitat permanent.

Les llengües no són un patrimoni de les institucions sinó dels parlants. En conseqüència, si volem que la terminologia catalana sigui cada cop més autònoma de les institucions, almenys pel que fa a la proposta de termes que bandejarien els manlleus sistemàtics des del moment que entren en la llengua a través del discurs dels especialistes, ens caldria promoure una formació lingüística sòlida en totes les especialitats a fi de dotar els futurs especialistes de coneixements sobre la pròpia llengua suficients perquè siguin capaços de crear, formar o adaptar termes en català. Aquesta línia seria una aposta segura per al futur de la terminologia catalana. ✿

Bibliografia

- CABRÉ, M. Teresa (2003). «Theories of Terminology: prescription, description and explanation». *Terminology*, vol. 9, núm. 2, p. 163-199.
- Full *Lexicogràfic de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1978-1982, vol. I-II. <<http://alsina-bofill.iecat.net/>> i <<http://publicacions.iec.cat/>> [Consulta: 14 novembre 2009].
- TERMCAT (2006). *La normalització terminològica en català: criteris i termes 1986-2004*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Notes

1. Des del 1994 el TERMCAT és un organisme consorciat amb personalitat jurídica en el qual participen la Generalitat de Catalunya, l'Institut d'Estudis Catalans i el Consorci per a la Normalització Lingüística. Des d'aquest any la presidència del Consell de Direcció recau sempre en el secretari de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya.
2. Les universitats integrades a la Xarxa Vives d'Universitats són les següents: Universitat Abat Oliba CEU, Universitat d'Alacant, Universitat d'Andorra, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat de Barcelona, Universitat de Girona, Universitat de les Illes Balears, Universitat Internacional de Catalunya, Universitat Jaume I, Universitat de Lleida, Universitat Miguel Hernández d'Elx, Universitat Oberta de Catalunya, Universitat de Perpinyà Via Domitia, Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat Politècnica de València, Universitat Pompeu Fabra, Universitat Ramon Llull, Universitat Rovira i Virgili, Universitat de València i Universitat de Vic.
3. Només la Universitat de Barcelona ha produït 56 vocabularis.